

Jákob létrája

Jákob létrája a földtől az égig érő létra (Ter 11,4). Jákob bételi álmában szerepel, amely halványan a bábeli torony emlékképét tükrözi. Az a föltevés, hogy az egyiptomi elképzeléssel is mutat némi rokonságot, amely sze-

rint Re és Hórusz létrát állít fel, hogy a halottak fölme-hessenek az égbe, kevésbé valószínű. A rabbinista iroda-lomban a Jákob létrának jelentős szerepe van. A művé-szet is gyakran ábrázolja.

(H. Haag, Bibliai lexikon)

5C - ELMÉLKEDÉSRE ÉS MEGBESZÉLÉSRE AJÁNLOTT SZÖVEGEK

1. ISTEN SZABADON VÁLASZT

Gondoljatok csak meghívástokra, testvérek! Nem sokan vannak köztetek olyanok, akik a világ szerint bölcsek, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő. Isten azonban azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseket, s azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngye, hogy megszégyenítse az erőseket, s ami a világ előtt alacsony és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak. Így senki sem dicsekedhet Istennel előtt.

1 Kor 1,26–29

2. ÁBRAHÁM, IZSÁK ÉS JÁKOB ISTENE HŰSÉGES ISTEN

Ábrahám egy sereg népek híres atyja, nincs, aki dicsőségben versenyezhet vele. Megtartotta a Magasságbeli törvényt, és szövetséget kötött vele. Testén szerzett érvényt a szövetségnek, s hűséges maradt a megpróbáltatásban. Ezért esküvel ígerte meg neki, hogy utódaiban megáldja a népeket, s megsokasítja törzsét, mint a föld porát, és felmagasztalja, mint a csillagokat, örökrészt ad neki tengertől tengerig, és a folyamtól a földnek határáig. Ábrahám kedvéért Izsáknak is újra megígerte áldását minden nép számára; (Izsák) a szövetséget Jákobra ruházta, (s az Úr) megerősítette áldásaival. Örökrészül nek adta az országot, ő meg szétoztotta a tizenkét törzs között.

Sir 44,19–23

3. JÁKOB ISTENE VELÜNK MARAD

Isten a menedékünk és az erőnk, nagyszerű támaszunk a szorongatásban. Ezért nem aggódunk, ha remeg is a föld, ha a hegyek a tengerbe omlanak, ha vizei zúgnak, tajtékoznak is, és viharától megrendülnek a hegyek. Velünk a Seregek Ura, Jákob Istene a mentsvárunk!

Zsolt 46,2–4

4. ISTEN PRÓBÁRA TESZI BARÁTAIT

Ha mi hatalmukba esünk, amint tervezitek, egész Judeát meghódítják, és kifosztják szent helyeinket. Akkor vérünkkel kell fizetnünk megszentel-tetésükért. Testvéreink legyilkolása, az ország fogság-ba hurcolása, örökségünk elnéptelenedése a mi fejünkre száll vissza a népek között, amelyeknek a rabszolgái leszünk. Botrány és gúny tárgya leszünk legyőzőink szemében. Szolgátságunk ugyanis nem vezet jóra, hanem szégyenletes büntetéssé teszi az Úr, a mi Istenünk. Most tehát, testvérek, mutassuk meg testvéreinknek, hogy tőlünk függ az életük, ránk támaszkodik a szentély, a templom és az oltár!

Ezért adjunk hálát az Úrnak, Istenünknek, aki próbára tesz minket, éppúgy, mint atyáinkat. Gondoljatok arra, hogyan bánt Ábrahámval, mint tette próbára Izsákot, mik történtek Jákobbal a szíriai Mezopotámiában, amikor anyai nagybátyjának, Lábánnak juhait őrizte. Mert amint őket megpróbálta, hogy kifürkésze szívüket, ugyanúgy minket sem büntet, hanem inkább figyelmeztet az Isten, s azokat veri meg az Úr, akik közelrők hozzáérnek.

Jud 8,25–27

5D - ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

Egészítse ki a következő mondatokat:

1. – Izsák Fia (Gal 4,28)
2. – A Rómaiaknak írt levélben (9,10) Pál apostol Izsákot nevezi.
3. – Izsák nevű felesége meddő volt, ugyanúgy mint ahogyan Jákob nevű felesége is terméketlen volt.

4. Jn 19,17-ben olvassuk, hogy Jézus felvitte a keresztet a Kálváriára. Mondja el (írja le) milyen idevágó hasonlóság található Izsák életében.

5 SZAVAD VILÁGOSSÁG AZ UTAMON

Bibliai ismeretterjesztő füzetek

Megjelenik a Keresztény Értelmiségi Kör és az Agapé Kiadó gondozásában a Hitélet folyóirat mellékleteként

5A - EGY ÁLDÁS TOVÁBBADÁSA

Legutóbbi leckénkben igyekeztünk rávilágítani arra, hogy Isten mit ígért Ábrahámval. Most azt vizsgáljuk, hogy az ígéretek hogyan valósultak meg Izsák és Jákob esetében.

IZSÁK

Izsák bizonyos értelemben „átmeneti” egyéniség a Biblia két nagyja Ábrahám (aki apja volt) és Jákob között (aki fia lett). A Teremtés könyvének róla szóló fejezeteiből nem kapunk személyéről teljes képet. Az a kevés is, amit megtudunk, mintha ismétlése lenne, amit Ábrahámról olvastunk.

□ Apjához hasonlóan Rebekkában ő is meddő feleségre talált, aki csak Isten kegyelmének és szeretetének köszönhetően szült neki két gyermeket.

□ Apjához hasonlóan ő is majdnem elvesztette feleségét, amikor Kánaánon kívüli vidéken utaztak.

□ Apjához hasonlóan ő is vizet keresett állatai számára.

Figyelmünket viszont megragadja az a tény, hogy Izsák Isten áldása (Ter 26,29). Izsákra jellemző, hogy hűséges az áldáshoz, és gondja van rá, hogy azt tovább adja.

Az Újszövetségben sem esik sok szó Izsákról, de a vele kapcsolatos kijelentésekre érdemes odafigyelni. A kijelentések a következőképpen rangsorolhatók:

- Ő az Ígélet fia (Gal 4,28);
- Ő a hit hőse (Zsid 11,20);
- Ő a mi atyánk (Róm 9,10);
- Krisztus előképe (Gal 3,16; Zsid 11,19).

Hogy minek alapján jelenti ki a Zsidóknak írt levél, hogy Izsák Krisztus előképe, azt a következő hasonlat világítja meg jobban.

IZSÁK

Születése

- Születésére sokáig vártak.
- Születése csodás módon történt (Ter 18,14).
- Születése nagy örömet jelentett (Ter 21,6).

Áldozata

- Izsák atyjának egyetlen és szeretett fia (Ter 22,2).
- Saját vállán viszi fel az áldozat bemutatásához szükséges fát Mória hegyére (22,6).
- Lelkében vállalja, hogy áldozat legyen (22,7–8).
- „Isten majd gondoskodik magának kosról” – mondja neki Ábrahám (22,8).
- Jahvé angyala közbelépésének köszönhetően megmenekül a haláltól (22,11–12)

JÉZUS

Születése

- A próféták hirdették századokon át.
- Csodás módon történik (Lk 1,37).
- Nagy öröm forrása volt (Lk 2,10).

Áldozata

- Jézus, az Atya egyetlen és szeretett Fia (Lk 3,22; Jn 3,16)
- Saját maga cipeli keresztjét a Kálváriára (Jn 19,17).
- Engedelmes volt a kereszthalálig (Fil 2,8).
- „Jézus az Isten Báránya”, hirdeti az egész Újszövetség.
- „Ezt a Jézust Isten feltámasztotta a halálból” (ApCsel 2,32).

Van tehát elegendő okunk, hogy Jézusra is gondoljunk, amikor Izsákról olvasunk a Teremtés könyvében, különösen annak 22. fejezetében.

JÁKOB

Jákobról sok mindent elmond a Teremtés könyve. Úgy mutatja be, mint Izsák fiát, Ézsau testvérét, Lábán sógorát, Leának és Ráchelnak a férjét, tizenkét fiúgyermek apját, akik között ott van József is (olvassa el a B11-et) és Júda.

Szembevetendő azonban, hogy az egész cselekmény sokkal emberibb körülmények között zajlik, és hiányzik az a kimondottan lelki légkör, amellyel Ábrahám és

Izsák esetében találkozunk. Hasonlít az a világ a mi világhoz: teli van alattomos házásokkal, becsapásokkal, hazugságokkal. A felületes olvasó nem lát ebben semmilyen isteni tervet. Mégis Isten az, aki irányítja a sorsokat, és egyes jelenetekben jósága is megnyilvánul.

JÁKOB SZÜLETÉSE

Rebekka meddő volt. Isten kegyelméből azonban anya lett: Ter 25,21–26. Isten a még az anyaméhben lévő ikrekkel kapcsolatban ad utasítást: „Az idősebb szolgálja a fiatalabbat”. Ézsau volt az elsőszülött, s mint ilyen külön jogokkal rendelkezett, azaz az elsőszülöttségi jogokkal. Isten azonban jobban kedvelte Jákobot, a másodszülöttet (Mal 1,5). Miért? Isten titkait senki sem tudja megfejtetni, de vitathatlanul a kisebb, a gyöngébb pártját fogja, akinek az emberi mércék szerint nincsenek bizonyos jogai.

□ Így Isten előnyben részesíti Ábelt Káinnal szemben (Ter 4), Dávidot idősebb testvéreivel szemben (1Sám 16,11–13).

□ Jobban kedveli a megtérő bűnöst, mint a beképzelt hívőt (Lk 18,9–14).

□ Kijelenti, hogy az utolsókból lesznek az elsők (Mt 20,1–16), és, hogy aki első akar lenni, az legyen az utolsó – mindenkinek a szolgálója (Mt 20,26–27). Elmélyítésre olvassa el a C-1-et (és Róm 9,11–12).

AZ ÁLDÁSBITORLÁS

Tudjuk, hogyan élt vissza Jákob az elsőszülötti joggal. Jákob története ilyen értelemben mindig titok marad. Egy-két magyarázatot azonban megkísérélhetünk.

□ ÉZSAU biztos volt benne, hogy ő lesz az örökös, mivel idősebb volt. Az üdvtörténetben azonban nincse-

nek előnyjogok az Isten előtt, minden ingyenes ajándék (ne feledje Mt 20,25...)

□ JÁKOB emberi gyöngeségeit a Biblia nem akar széptí. A pátriárkák nem voltak mentesek a bűntől, de az egyház, illetve tagjai sem (olvassa el Jn 8,7). Ezen kívül Jákobról ne úgy gondolkodjunk, mint egy 21. századi keresztényről! Isten szerette, de nem azért, mert bűnös volt (olvassa el a C 2–4-et).

JÁKOB ISTENE

A 28. fejezet beszámol arról, hogy Jákob, miután Izsák elbocsátotta, elhagyta szülőföldjét. Egy éjjel álmott: egy létrát látott a földre állítva. Hegye az eget érte. Az Isten angyalai le és feljártak rajta. Megértette, hogy Isten kapcsolatot akar az emberekkel, és hogy Isten személyes, egyetlen és jelenlévő. A félnék és bolyongó Jákobnak Isten újra kinyilatkoztatja ígéreteit. Mindezt azért, mert Isten hűséges és nagylelkű, nem a holtak, hanem az élők Istene (Mt 22,32).

KÜZDELEM ÉS REMÉNY

A 32. fejezetből megtudhatjuk, hogy Jákob megérti, az áldás Isten ingyenes ajándéka, de kemény munkával lehet csak megőrizni. Az Istennel vívott titokzatos harcának a végén (23–33. sor) Jákob új nevet kap. Izrael (olvassa el a B 3-at) lesz a neve, mert „erősnek bizonyult Istennel szemben” (29. sor).

Amikor később megáldja fiait (Ter 49), Jákob utal Júda jövőjére. Annak a meghirdetése, aki majd eljön, rámutat arra, hogy mindaz, amiről beszámol a Teremtés könyve, csak egy kezdet, amely a kivonulással folytatódik.

5B - KIEGÉSZÍTŐ OLVASMÁNYOK

1. AZ ÜDVÖZÍTŐ ISTEN A JAHVISTA SZERINT

A jahvista hagyomány, amely a Teremtés könyve fejezeteinek legősibb forrása, és amelynek nyomait megtaláljuk a Kivonulás könyvében és a többi ószövetségi könyvben, „úgy tűnik összefoglalja azt, amit a Biblia mondani akar Istenről. Valójában kizárólag a Biblia egyetlen központi témájával foglalkozik: hogyan viszonyul Isten az emberhez és hogyan viszonyul az ember Istenhez? A jahvista Istene olyan Isten, aki az ember üdvösségét akarja, és aki azt a végén meg is valósítja, amennyiben az ember nem gördít akadályokat Isten tervei elé.

□ Ádám bűne megakadályozza a paradicsomi boldogságot, a bűn következményei pedig, amelyek a vízözönhöz vezetnek, veszélyeztetik az egész teremtett világot.

□ Ábrahám és Izsák ígéretet kapnak, hogy rengeteg utódjuk lesz, asszonyaik azonban meddők.

□ Az áldást Jákob örökli, de mivel ő a fiatalabb nem tudja érvényesíteni „jogait”. Házasságot köt Ráchellel. Visszatérés lehetetlennek tűnik.

□ Józsefet, a kiválasztottat eladják idegeneknek, és börtönbe kerül.

□ Isten meghívja Mózeset, hogy megmentse a zsidókat, de ő ellenáll a hívásnak. A végén, amikor elfogadja küldetését, ellenállásba ütközik.

□ A Vörös-tenger áthidalhatatlan akadálynak tűnik a menekülő zsidók előtt, s kiteszi őket annak a veszélynek, hogy az egyiptomiak prédájává váljanak.

□ A pusztában a nép fellázad, és vissza akar térni az egyiptomi fogságba, amelyből éppen hogy csak megszabadult.

□ A végén „az ígéret földjé”-nek elfoglalására induló első hadjárat is kudarcot vall.

„Ezen történelmi helyzetek mindegyikében úgy tűnik, hogy Izrael kudarcot vall. Isten azonban az utolsó pillanatban kezébe veszi kormánykereket, és új irányt szab a történelemnek.

A jahvista meglátásai szerint a történelem alá van vetve Isten igazságosságának és irgalmasságának. A végén mindig az irgalmasság győzedelmeskedik.”

(H. Haag).

2. Erkölcsi megfontolások

A Teremtés könyvének 37–50 fejezetei (kivéve a 38-at és a 49-et) egységet alkotnak. Megtudjuk, milyennek kell lennie Isten emberének: bölcsnek, megfontoltnak, és alázattal kell fogadnia Isten adományait. József, akit testvérei eladtak, a legmagasabb hivatalt tölti be Egyiptomban, de ez nem teszi hiúvá (45,8). Isten a rosszat jóra tudja fordítani.

3. IZRAEL

□ Izrael elsősorban az a név, amelyet Isten adott Jákobnak titokzatos küzdelme után (Ter 32,28). Jelentése: „aki Istennel küzd”.

□ Később Isten népének a neve, amely elfoglalta Izraelt.

□ Dávid idejében kibővül Izrael királysága. Fővárosa Jeruzsálem. Magában foglalja a tizenkét törzset.

□ Salamon halála után kettészakad a királyság. Szamaria bukásáig Izrael az északi királyságnak a neve, míg a délit Júdának nevezik.

□ Szent Pál szerint (Gal 6,16; Róm 9,6) Izrael az egyházat, Isten új népét is jelenti.

Hogy milyen alakot öltött a szó a pátriárkák idejében, arról nem sokat tudunk. Az ősi istennevekből következtünk némileg erre a hitvilágra. Ilyen név pl. a „Jákob Erőssége”, amely az Isten és Jákob közötti szövetségre utal. Ennek a szövetségnek történeti kezdeteit mindenképpen Ábrahámnál, Izsáknál és Jákobnál kell keresnünk. Ha meghúzódott is egyfajta primitív világnézet és istenezsme a háttérben, akkor is egyedülálló ez a szövetség Isten és ember között. Egyedülálló módon jelenik meg a történelemben. Ábrahám minden bizonnyal másként élt és gondolkodott, mint mi. De Istennel való találkozásának élménye nem különbözik a mienktől. Egy és ugyanaz az Isten szólít bennünket is barátságra. Ezért nevezhetjük ezt a félig még barbár, nomád életet folytató embert a hit atyjának, hitünk atyjának.

(Új Katekizmus, 43. old.)

Ábrahámnak és Sárának fiúknak, Izsákban volt minden földi reménye. Igazi jó szülők voltak, akik gyermeküknek nemcsak testével, vagyis az enivalóval és ruházattal törődtek, hanem a lelkével is. Már akkor úgy volt, hogy még a rendesen nevelt, vallásos fiú is elzülhet, ha vallástalan vagy rossz lánnyal tart ismeretséget, és ilyent vesz feleségül. Ezért a szülők rendes és vallásos lányt akartak fiuknak. Sára közben meghalt, ezért még jobban sürgetett az idő, hogy Ábrahám feleség után nézzen fia számára. Akkoriban ugyanis az ilyesmi teljesen a szülők-re tartozott. A fiatalok néha az esküvőig nem látták egymást. (...)

A menyasszony megtalálásának és megkérésének kényes feladatával a család hűséges szolgáját, Elizert bízta meg Ábrahám. (...) Elizer bölcs ember lévén először az Isten segítségét kérte, majd egy okos tervet eszelt ki. Tudta ugyanis, hogy milyen nagy ajándék a jó feleség, ezért jól meg kell gondolni a dolgot. A város határában volt egy kút. Ide jártak estefelé a lakosok, itt itatták bar-

maikat... Eliezer nemcsak szorgalmat, hanem felebaráti szeretetet is keresett a lányoknál... Eliezer imával kezdte: Ter 24,12–27.

Eliezer imáján elmélkedve elgondolkodhatunk azon, hogy miért akarta Isten ezt a kis történetet a Bibliába beírni. Az üzenet ugyanis nemcsak a fiúknak, a lányoknak is szól.

Amikor a fiúk és a lányok egymással barátkoznak, lehetőleg vallásos partnert keressenek. A barátkozásból udvarlás lesz, majd jegyesség, végül házasság. – Nekünk is szól a Biblia: „Ne a pogányok közül keressetek magatoknak házastársat!”. A pogány házastárs ugyanis nagyobb kárt tehet, mint a rossz barát. Eltérítheti a vallásos szívet Istentől és vele együtt más értékektől: a becsületől, áldozatosságtól.

Rebekka példája még mást is tanít. Képzeljük el, milyen munka lehetett tíz teve számára elegendő vizet kimeríteni! Azután pedig a szálláskészítés és vendéglátás gondja Eliezer és társai részére. Házastársnak olyant kell választani, aki nem fél a nagy áldozattól se, és sok fáradságot jelentő munkát is tud vállalni másokért. Rebekka ilyen volt. Jól kiállta Eliezer kemény próbáját. Megérdemelte, hogy Isten kiválasztottjának családjába kerüljön.

(Solt J., *Így értsd az Ószövetséget*, 36)

Jákob áldása

Jákob áldása a haldokló Jákob ajkára adott 11 áldásnak és 12 átoknak – egyáltalán nem egységes gyűjteménye (Ter 49,3–27). Az átok Ruben, Simeon és Lévi törzsét sújtja, áldásban Júda, Zebulun, Isszachár, Dán, Gád, Áser, Naftali, József és Benjamin részesül. Bár fölismerhetők az egységes szerkezetre törekvés bizonyos jelei (szójátékok, állathoz hasonlítás), nem kétséges, hogy végleges irodalmi formát csak hosszú ideig tartó fejlődés eredményeképpen nyert. O. Eissfeldt a Jákob áldás legrégibb változatát a Rubenre, Simeonra és Lévi-re, továbbá Júdára vonatkozó részekben valamint egy József-re mondott régebbi áldásban jelöli meg, amelyet felváltott a jelenlegi áldás. Amikor később szükségét érezték, hogy Jákob halálának sorsdöntő órájára emlékezve minden törzsre vonatkozóan álljon a Teremtés könyvének idézett helyén valami, kiegészítették a gyűjteményt különféle, törzsekre vonatkozó, lazán összefüggő mondásokkal, de ugyanakkor „korszerűsítették” is: Júdát és Józsefet illetően az akkor mondásokat iktatták be. Debora éneke is tartalmaz szórványosan a törzsekre vonatkozóan mondásokat (Bír 5,16kk).

(H. Haag, *Bibliai lexikon*)

Jákob kútja

Jákob kútja a Jézus és a samariai asszony közt lefolyt beszélgetés színhelye (Jn 4). Jn 4,6-nál korábban nem szerepel a Bibliában. Azok a régészeti leletek és irodalmi adatok, amelyek alapján – a Kr. u. 4. századtól kimutathatóan – a Nablusztól 12 kilométernyire keletre eső kúttal azonosítják, megfelelnek a Biblia leírásának: A Gerizim lábánál (4,20), azon a földön, amelyet Jákob Józsefnek adott (4,5), azaz Szichemnél (Ter 33,9 és 48,22), Szikar közelében (Jn 4,5).

(H. Haag, *Bibliai lexikon*)